

1 Rapport in het kort

1.1 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

Samenvatting

Op verzoek van de Staten heeft de Rekenkamer onderzoek gedaan naar de bestrijding van de ziekte Chikungunya in de periode 2012 tot en met januari 2015. Het verzoek betrof:

- het geven van inzicht in de maatregelen die het ministerie van Gezondheid Milieu en Natuur (GMN) heeft getroffen om verspreiding van de ziekte te voorkomen dan wel te beperken én de uitbraak aan te pakken;
- het geven van aanbevelingen op het gebied van procedures, bekwaamheid en kwantiteit van het personeel om mogelijke virus/epidemieën in de toekomst te voorkomen.

Uit het onderzoek blijkt dat tussen 2012 en 2014 met name de Pan American Health Organisation (PAHO) regelmatig informatie heeft verstrekt over de ontwikkeling van de potentiële dreiging van Chikungunya in de regio. Ook zijn daarbij aanbevelingen gedaan voor preventieve maatregelen en maatregelen tijdens de uitbraak. Binnen het ministerie zijn eveneens aanbevelingen gedaan. De aanbevelingen van de PAHO zijn niet dwingend voorgeschreven maar per land dient, afhankelijk van de lokale situatie, nagegaan te worden of en zo ja welke aanbevolen maatregelen genomen kunnen worden. In 2012 is er een multidisciplinair team ingesteld, bestaande uit de vertegenwoordigers van onder andere het laboratorium, de Sectordirecteur van de sector Gezondheidszorg en de afdelingen communicatie, epidemiologie en Technische Hygiënische Zorg. Het team heeft niet gezamenlijk vastgesteld hoe het met de dreiging van de ziekte voor Curaçao gesteld was en of en zo ja welke maatregelen genomen moesten worden. Ook de informatie en aanbevelingen van de PAHO zijn geen onderwerp geweest van de teamoverleggen. Bovendien is het team in de periode van de dreiging en de uitbraak niet frequent samengekomen. Uiteindelijk zijn nauwelijks maatregelen genomen tot eind juli 2014, toen de eerste gevallen van besmetting bevestigd waren. Vanaf dat moment tot januari 2015 zijn diverse maatregelen getroffen om de uitbraak aan te pakken.

Uit het onderzoek blijkt ook dat er procedures ontbreken die zouden moeten waarborgen dat ingeval van kennisneming van een (potentiele) dreiging tijdig wordt opgetreden, en procedures ontbreken die zouden moeten waarborgen dat het ministerie ingeval van grote bedreigingen/epidemieën goed voorbereid is. Ook ontbreken diverse procedures die continue moeten gelden om ziekten te voorkomen of vroegtijdig te signaleren en bestrijden, of zijn deze procedures er wel, maar niet vastgelegd. Verder beschikken de afdelingen Epidemiologie en Onderzoek en de afdeling Technisch Hygiënische Zorg (THZ) niet over het noodzakelijk geachte scala aan deskundigheden. Voor de afdeling THZ is bovendien niet van alle medewerkers de deskundigheid op het gewenste niveau. Tot slot zijn afdelingen Epidemiologie en Onderzoek en de afdeling THZ onderbezet.

Conclusies

De Rekenkamer concludeert dat:

1. de bestrijding laat op gang is gekomen. Het merendeel van de maatregelen is pas getroffen toen al sprake was van bevestigde gevallen op Curaçao en waren met name bedoeld om de uitbraak te bestrijden;
2. de noodzakelijke procedures ontbreken om tijdig in te kunnen spelen op (potentiele) ziektedreigingen en op grote bedreigingen/epidemieën;
3. de afdelingen binnen het ministerie, die voor de bestrijding essentieel zijn, kwalitatief en kwantitatief onderbezet zijn.

Aanbevelingen

Zoals door de Staten gevraagd doet de Rekenkamer de volgende aanbevelingen ten aanzien van procedures en de bekwaamheid en kwantiteit van personeel. Daarbij is ook het te bereiken doel aangegeven.

Aanbevelingen op het gebied van procedures aan de minister van GMN	
Doel	Een multidisciplinaire tijdige effectieve aanpak van (potentiele) dreigingen.
Aanbeveling	Op korte termijn een procedure opstellen om een gecoördineerde multidisciplinaire aanpak te bevorderen, vanaf de kennisneming van de (potentiele) dreiging totdat de dreiging geweken is.
Doel	Bevorderen dat de aanbevolen procedure ingeval van kennisneming van een (potentiele) dreiging voorspoedig wordt uitgevoerd.
Aanbeveling	Zorgen dat: <ul style="list-style-type: none"> - duidelijkheid wordt geschapen welke functionaris formeel binnen het ministerie is aangewezen om informatie van de PAHO/ Caribbean Public Health Agency (CARPHA) te ontvangen; - het huidige multidisciplinaire team geformaliseerd wordt om als platform te fungeren ingeval van (potentiele) dreigingen; - de afspraken tussen de afdeling epidemiologie en de huisartsen in het kader van epidemiologische surveillance geformaliseerd worden, zodat de continuïteit gewaarborgd is; - de huidige gentlemen's agreement met het Analytisch diagnostisch Centrum (ADC), om data over verdachte en bevestigde gevallen van ziekten aan de afdeling epidemiologie te leveren, geformaliseerd wordt, zodat de continuïteit gewaarborgd is; - de aanwijzing van het ADC als nationaal laboratorium geformaliseerd wordt; - de landsverordening Publieke Gezondheid op korte termijn tot stand komt, hierin de meldplicht van waargenomen ziekten door klinische medici en zorginstellingen geregeld wordt, en ook voor welke de ziekten deze meldplicht geldt.
Doel	Voorbereid zijn op grote bedreigingen/epidemieën.
Aanbeveling	Een draaiboek opstellen waarin gedetailleerd is opgenomen wie wat in welke volgorde moet doen ingeval van een grote bedreiging.
Doel	Waarborgen van de continuïteit van epidemiologische bewaking van infectieziekten door epidemiologische surveillance.
Aanbeveling	De werkwijze van de afdeling epidemiologie in een procedure/protocol vervatten. Tevens na te gaan op welke wijze deze afdeling in financiële, materiele en personele middelen in staat kan worden gesteld om voldoende lokaal epidemiologisch onderzoek te doen.
Doel	Zorgen dat de beleidsorganisatie voor beleidsvorming en evaluatie kan beschikken over de epidemiologische data.
Aanbeveling	Een procedure opstellen voor het beschikbaar stellen van deze data door de afdeling Epidemiologie en Onderzoek aan de beleidsorganisatie.
Doel	Bevorderen van een geïntegreerde en daardoor effectievere aanpak van broedplaatsen, door de participatie te regelen van andere sectoren van de maatschappij bij vectorcontrole.
Aanbeveling	Een procedure opstellen voor een structurele en gestructureerde samenwerking met andere stakeholders binnen de overheid (zoals Dienst Openbare Werken; DOW), Vervoer Verkeer & Ruimtelijke Planning en Selikor) op het gebied van vector control.
Doel	Bevorderen van het inwerken en naar wens functioneren van nieuwe (tijdelijke) vectorcontroleurs.
Aanbeveling	De in de praktijk gehanteerde procedure voor (reguliere) vectorcontrole schriftelijk vastleggen.

Doel	Het voorkomen van het binnenbrengen van besmettelijke ziekten via vaar- en vliegtuigen. Bijvoorbeeld door het reinigen van schepen/vliegtuigen voor aankomst en een gezondheidsonderzoek wanneer deze voertuigen uit een besmet verklaard of verdacht gebied komen.
Aanbeveling	Een protocol lucht -en zeehavens voorschrijven.
Doel	Verbeteren van de communicatie en samenwerking van de medewerkers zodat zij elk vanuit hun eigen expertise een optimale bijdrage kunnen leveren aan de volksgezondheid.
Aanbeveling	Een commissie instellen die de dieperliggende oorzaken van de gebrekkige interne communicatie moet analyseren en samenwerking en aanbevelingen ter verbetering moet doen.
Doel	Bewerkstelligen van tijdige eenduidige communicatie met de media en het publiek ingeval van een ziektedreiging, om de medewerking van de samenleving te krijgen bij de bestrijding én om verwarring en misstanden te voorkomen.
Aanbeveling	Diverse procedures voor het verbeteren van de externe communicatie: <ul style="list-style-type: none"> a. Opstellen van een communicatiestrategie voor externe communicatie ten tijde van potentiële dreiging(en); b. Als uitvloeisel van de communicatiestrategie het opstellen van een communicatieplan die ten tijde van potentiële dreigingen aan de feitelijke omstandigheden kan worden aangepast. In het communicatieplan de volgende protocollen op te nemen: <ul style="list-style-type: none"> - Een protocol waarin vastgelegd is welke functionarissen in welke gevallen mogen optreden als woordvoerder van het ministerie; - Een protocol voor risicocommunicatie zodat in tijden van potentiële dreiging met de bevolking wordt gecommuniceerd zonder onnodig paniek te zaaien; - Een protocol voor reguliere samenwerking met de belangrijkste stakeholders in de gezondheidszorg en Niet Gouvernementele Organisaties (NGO's); - Een procedure voor het tijdig opstellen van voorlichtingsfolders en de wijze van verspreiding onder de doelgroepen.
Doel	De bevolking op korte, middellange en lange termijn motiveren om het eiland schoner te houden daar een schone omgeving bijdraagt aan vermindering van het aantal broedplaatsen en daardoor ook verlaging van de kans op uitbraken.
Aanbeveling	Het voortouw nemen om een werkgroep van experts in het leven te roepen die op korte termijn met adviezen komt over de wijze waarop en tegen welke kosten deze motivatie kan plaatsvinden. Aangezien het schoonhouden van de omgeving geen hoofdtaak van GMN is wordt aanbevolen om naast andere ministeries ook medewerking te vragen van NGO's en maatschappelijke groeperingen.

Aanbevelingen op het gebied van bekwaamheid van het personeel aan de minister van GMN	
Doel	Optimale invulling van alle taken door de afdeling Epidemiologie zodat dit de volksgezondheid in het algemeen en de bestrijding van ziekten in het bijzondere ten goede komt.
Aanbeveling	Invulling van alle volgens het businessplan vereiste deskundigheden (thans maar 3 ingevuld in plaats van 7) bij de afdeling Epidemiologie.
Doel	Bevorderen van een kwalitatief juiste uitvoering van de vectorbestrijding
Aanbeveling	<ul style="list-style-type: none"> - De medewerkers van de sectie vectorcontrole die niet op korte termijn met pensioen zullen gaan een intensieve training vectorcontrole te laten geven, bijvoorbeeld door de CARPHA of PAHO. - Bij toekomstige werving van vaste vectorcontroleurs personen aan te trekken die voldoen aan de minimale vooropleidingseisen om een opleiding tot vectorcontroleur te volgen.
Doel	Regulier een deel van de muggenpopulatie onderzoeken op ziekten (vectorsurveillance), voor vroegtijdige ontdekking van besmette overdragers én de gebieden waarin deze zich bevinden.
Aanbeveling	Zorgen dat deskundigheid over vectorsurveillance wordt aangetrokken en de huidige vectorcontroleurs training ter zake ontvangen.
Doel	Bestuderen van de invloed van insecten op de gezondheid van mens en dier, ter bestrijding van ziekten die overgebracht kunnen worden door onder andere vliegen, muggen, teken en ratten.
Aanbeveling	Zorgen dat het ministerie binnen redelijke termijn kan beschikken over deskundigheid op het gebied van medische entomologie. Deze persoon zou ook leiding kunnen geven aan de vectorsurveillance.
Doel	Door fytosanitaire certificering voorkomen dat ziekte dragende insecten ongezien met producten, die aarde of organisch materiaal bevatten, het land binnen kunnen komen.
Aanbeveling	Zorgen dat de noodzakelijke kennis, om de fytosanitaire certificering uit te kunnen voeren, beschikbaar is als de onderhavige wetgeving tot stand is gekomen.
Doel	Voorkomen dat ingeval van (potentiele) dreiging onnodig paniek wordt gezaaid onder de samenleving door de wijze waarop gecommuniceerd wordt.
Aanbeveling	Een training risicocommunicatie laten verzorgen voor de voorlichters en degenen die aangewezen worden als woordvoerder.

Aanbevelingen op het gebied van kwantitatieve bezetting van het personeel aan de minister van GMN

Doel	<p>Vacante functies die essentieel zijn voor de preventie en bestrijding invullen zodat de kennis en ervaring van dergelijke professionals ingebracht kan worden bij onder andere de besluitvoering en tevens coördinatie van de uitvoering naar behoren plaats kan vinden.</p> <p>Ontlasten van de span of controle van de Sectordirecteur van de sector Gezondheidszorg die thans direct leiding geeft aan de eenheden waar de functie voor (afdelings)hoofden vacant is.</p>
Aanbeveling	De werving en selectie van een hoofd voor de uitvoeringsorganisatie Geneeskundige en Gezondheidszaken en voor een afdelingshoofd voor de daaronder ressorterende afdeling Technische Hygiënische Zorg voortvarend uitvoeren.
Doel	Optimale bezetting van de afdeling Epidemiologie, gezien het belang van epidemiologische surveillance voor een tijdige herkenning van gevallen én een juiste en snelle respons met actieve participatie van de stakeholders.
Aanbeveling	De in het businessplan voorgestelde formatie van 9 FTE volledig invullen (thans zijn 3 FTE ingevuld).
Doel	Waarborgen van de continue invulling van de functie van arts-epidemioloog (die tevens fungeert als een focal point voor de International Health Regulations).
Aanbeveling	Met de nodige urgentie maatregelen treffen om de continue invulling van de functie van epidemioloog te waarborgen, bijvoorbeeld door een counterpart in dienst te nemen of een samenwerking aan te gaan met een lokale arts-epidemioloog of met een arts-epidemioloog uit een van de andere landen van het Koninkrijk der Nederlanden.
Doel	Structureel de preventieve bestrijding van muggen uitvoeren en bij bedreigingen voortvarend op kunnen treden.
Aanbeveling	Het tekort aan vectorcontroleurs blijvend oplossen, in plaats van ingeval van calamiteiten tijdelijk personen aan te trekken (de gewenste FTE is 15 terwijl de huidige bezetting 7 FTE is en alle personen ouder dan 50 zijn en/of dichtbij de 60).